

Babylon a zbierky próz *Mladý Dôňč* a *Sekerou a nožom*, osobitne však upozorňuje, že „na Pišťankovi [...] napokon nie je najzaujímavejšie to, že vedel písať o mafiánoch, štetkách či vodárenských mastičoch, a dokonca ani to, že o nich písal presvedčivo a so znalosťou veci. Jeho jedinečnosť je v inovatívnom, sofistickovanom a zároveň vtipnom spôsobe, ako z takejto látky spraviť originálnu prózu. Že to nie je nič ľahké, dokazuje aj fakt, že tesne po Pišťankovi sa s tematizáciou sivej či až čiernej zóny slovenskej spoločnosti roztrhlo vrece, mnohým pripadala a dodnes pripadá ako lacná vstupenka do sveta literárneho úspechu; málokto po Pišťankovi z nej však už vyťažil skutočnú literatúru“ (s. 17). Túto líniu písania nastolil P. Pišťanek najmä svojím románom *Rivers of Babylon*, ktorý sa do dejín literatúry zapísal ako spoločenský román či paródia na výchovný román, využívajúc hojne žánrové postupov populárnej literatúry a periférne žánre, špecifické literárne techniky. Nemenej zaujímavý bol aj vzťah deja a postáv k zobrazovanej skutočnosti; Pišťanek v mnohom predvídal zmeny v spoločnosti i charakteroch ľudí, ktoré sprevádzali zmenu politického režimu, vďaka čomu je *Rivers of Babylon* vnímaný aj ako kultový román deväťdesiatych rokov. Pre tieto dôvody mohla byť kapitola venovaná tomuto dielu azda aj dlhšia – časti venované *Mladému Dôňčovi* a *Rivers of Babylon 2* majú viac ako šesťdesiat strán, zatiaľ čo kapitola o *Rivers of Babylon* má „len“ dvadsaťšesť strán.

V Darovcovom písaní je dobre vyvážený pomer medzi interpretáciou textu a priblížením dobového kontextu, ako i literárnokritickej recepcie. K silným stránkam autorovho výkladu patrí aj to, že sa na jednotlivé knihy pozerá v perspektíve celého Pišťankovho diela, napríklad pri hodnotení prózy *Neva* uvádza: „Akoby opäť raz išiel proti očakávaniam. V deväťdesiatych rokoch to bola jeho drsná, radikálna subverzia jemnej intelektuálnej

literatúry. A keď sa o pár rokov neskôr stala táto subverzia normou [...] tak prichádza so subverziou subverzie – a píše citlivú románku“ (s. 207). Súčasť monografie tvorí aj stručný výber rozličných pohľadov na spisovateľa a jeho dielo (Pišťanekov blízky priateľ Dušan Taragel, Vladimír Barborík, Pavel Matejovič, Zora Prušková, Pavel Vilikovský a i.); v závere okrem toho nájdeme kalendárium mapujúce život a tvorbu P. Pišťanka.

Pokiaľ ide o vizuálnu stránku knihy, text efektne dopĺňajú upravené fotografie prozaika a komiksovo štylizované ilustrácie, ktorých autorom je Danglár; hra farieb vo fialovomodrom odtieni, paperbackový formát, veľké písmo – všetky tieto prvky harmonicky dopĺňajú Darovcov zámer priblížiť P. Pišťanka ako významného slovenského spisovateľa v modernej, pútavej podobe. Neznamená to však, že sa P. Darovec vybral jednoduchšou cestou, cestou akéhosi „user-friendly“ prístupu, nesúceho riziká banalizovania, menšej odbornosti výkladu. Naopak, autor vďaka svojmu dlhodobému vedeckému záujmu o Pišťankovo dielo, erudícii a štylistickej zručnosti dokázal napísať dielo faktograficky i vedecky dotované, obohatené o autorove osobné kontakty a zážitky, zároveň kultivované i čitateľsky prístupné. Tento spôsob písania nie je zatiaľ v literárnovedných kruhoch dostatočne rozšírený, čo je škoda. Veď napokon dôležitou úlohou vedca je sprostredkovať výsledky svojho vedeckého bádania nielen smerom do akademickej sféry, ale aj širšej verejnosti. Ostáva dúfať, že P. Darovec bude inšpiráciou pre podobné literárnovedné počiny.

Tamara Janecová

MARTINEK, Libor. *Wilhelm Przeczek*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław, 2018. ISBN 978-83-7977-360-2.

Odborná monografia českého literárneho vedca Libora Martineka o spisovateľovi, publicistovi a prekladateľovi Wilhelmovi Przeczkovi predstavuje hodnotnú sondu do tvorby na Slovensku nie príliš známej osobnosti poľskej menšiny žijúcej v baníckej komunite českého Tešínska. Publikácia, ktorá je výsledkom dlhodobého vedeckého záujmu a výskumných aktivít jej autora, zároveň ťaží aj z jeho osobného vkladu – sám je prekladateľom Przeczkových textov do českého jazyka a v neposlednom rade svoju úlohu zohráva i osobná skúsenosť a spolupráca s poľským spisovateľom. Ako uvádza L. Martinek v závere knihy, práve vďaka kontaktu s W. Przeczkom bol postupne uvedený do literárneho okruhu poľských spisovateľov českého Tešínska a začal prezentovať vlastnú básnickú tvorbu na literárnych festivaloch.

Monografiu otvára stručný, no z pohľadu konkretizujúcejšieho rámcovania spisovateľovej tvorby mimoriadne dôležitý exkurz do dobového kontextu, načrtávajúci tak spoločensko-politický, ako aj literárny vývoj poľskej menšinovej literatúry v Česku. Práve ten totiž vymedzuje základné trajektórie Przeczkovej tvorby, ktorú situuje do špecifických dejinných súvislostí. Historický prehľad pôsobenia poľskej menšiny v Česku po druhej svetovej vojne vytvára obraz poľskej menšiny ako aktívnej komunity, ktorá sa spolupodieľala na politickom i spoločenskom dianí v krajine a prispievala tak k rozvíjaniu kultúrnych tradícií nielen na regionálnej úrovni, ale i v širšom literárnom prostredí. Táto časť monografie zároveň akcentuje dvojdomý charakter poľskej literatúry českého Tešínska, keďže nejde o literatúru exilovú, ale o spisbu, ktorá patrí tak do poľskej národnej slovesnosti, ako aj do sliezkeho písomníctva. Vznikajú tu zaujímavé tvorivé východiská a priesečníky, ponúkajúce priestor pre intenzívne a produktívne interkultúrne dialógy.

W. Przeczek, ktorý do literárneho života vstúpil začiatkom šesťdesiatych rokov 20. storočia, sa spolu so svojimi generačnými druhmi snažil literárnou tvorbou presiahnuť regionálny rozmer menšinovej literatúry a od začiatku sa pokúšal o nadviazanie širších medziliterárnych vzťahov s poľskou avantgardnou tradíciou. Spisovatelia tzv. generácie Prvého rozletu (pomenovanej podľa almanachu obsahujúceho výber tvorby vybraných poľských autorov) sa tak postupom času etablovali ako spisovatelia usilujúci sa nielen o iniciovanie literárneho dialógu s regionálnym publikom, ale aj o vyrovnávanie sa s univerzálnejšími literárnymi súvislosťami a tendenciami tak v českej a poľskej, ako aj vo svetovej literatúre.

Jadro monografie je zaostrené na Przeczkovu básnickú tvorbu, hoci sa venuje aj jeho prozaickej, dramatickej, esejistickej či prekladateľskej tvorbe. Interpretačné sondy do Przeczkových básnických zbierok predstavujú najhodnotnejšiu časť publikácie, keďže prekračujú dominantný faktografický, priam až dokumentaristický prístup k výskumnému materiálu, vinúci sa naprieč celou publikáciou, a dokazujú široké znalosti, erudíciu a výbornú orientáciu autora monografie v skúmanej problematike. Čitateľ má možnosť oboznámiť sa s Przeczkovým básnickým dielom komplexným spôsobom, L. Martinek kladie dôraz nielen na tematické okruhy a transformácie jednotlivých básnických zbierok (od básní inšpirovaných baníckym prostredím starej Karvinej k čoraz osobnejším, lyrickejším, existenciálnym témam), ale detailne diskutuje o poetologických, formálnych a štylistických aspektoch Przeczkovho diela. Martinekove postrehy a úvahy, pevne ukotvené v detailnej práci s básnickým textom, sú dopĺňané komentármi literárnych recenzií a kritik, ktoré čitateľovi približujú ohlasy na básnikovo dielo.

Výrazný autorský rukopis, pretavený do osobitej symboliky, metaforiky a jazyka jeho básnických zbierok, robí z W. Przeczka autora nadregionálnych rozmerov. Slovom L. Martineka, „Przeczek je ve své tvorbě věrný tradici rodného regionu, z něhož čerpá mnohé podněty, ale zároveň nezastírá, že se cítí občanem dvou kultur – rodné slezsko-polské a přisvojené české“ (s. 131). Z publikácie, ktorá postihuje výraznú časť autorovho súborného diela, priam prýšti čínorodosť W. Przeczka, tak osobnostná, ako aj profesionálna. Za zmienku stojí aj pomerne rozsiahly výber z autorovej korešpondencie, ktorý čitateľsky atraktívnym spôsobom dotvára medailón spisovateľa česko-poľského pohraničia a zároveň približuje kultúrno-politickú súvislosť, v ktorých autor žil a tvoril.

Záverom možno konštatovať, že informačne hutná a nasýtená monografia (nielen po textovej, ale i vizuálnej a bibliografickej stránke), podporená dôkladným výskumom, je cenným príspevkom do diskusie o tvorbe W. Przeczka. V neposlednom rade však kontextualizovaný pohľad na jeho tvorbu – v podobe, v akej ho ponúka L. Martinek – vytvára príležitosť aj pre nemenej dôležitú diskusiu o medzikultúrnych a medziliterárnych vzťahoch nielen v rámci českej literatúry, ale aj literatúry stredoeurópskej.

Simona Klimková